

Mottagare
Regionstyrelsen

Åtgärdsvalsstudie Långsiktig tillgänglighet till och från Gotland

Förslag till beslut i regionstyrelsen

- Förslaget till yttrande överlämnas till Trafikverket.

Paragrafen justeras omedelbart.

Sammanfattning

Trafikverket har lett arbetet med att ta fram åtgärdsvalsstudien (ÅVS) *Långsiktig tillgänglighet till och från Gotland*. Syftet med ÅVS:en är att studera tillgängligheten till och från noder samt tillgängligheten och funktionen i noderna, utifrån kontexten en långsiktigt hållbar tillgänglighet till och från Gotland. Studien hanterar både persontransporter och godstransporter och utgår utifrån ett ”hela-resan perspektiv”.

Region Gotland ges härmed möjlighet att lämna synpunkter på rapporten. Region Gotlands yttrande kommer att bifogas i sin helhet som en bilaga till ÅVS-rapporten och kommer att fungera som ett medskick till den fortsatta processen efter avslutad åtgärdsvalsstudie, om hur framtagna åtgärder ska hanteras framgent av ansvarig och delaktig part.

Arbetet med åtgärdsvalsstudien har i huvudsak bedrivits under år 2024. Ingående intressenter har förutom Trafikverket och Region Gotland (avdelningen för regional utveckling och hamnavdelningen) varit exempelvis Region Kalmar län, Region Stockholm, Stockholms hamnar och Smålands hamnar.

I utredningen identifieras både mer övergripande brister, så som bristande långsiktighet och höga biljettpriiser inom färjetrafiken, och mer fysiska brister, så som exempelvis trängsel i hamnar och brist på uppställningsytor. Åtgärdsförslagen redovisas i sex tematiska paket: Paket Övergripande, Paket Överfart, Paket Stråk, Paket Gotland, Paket Nynäshamn och Paket Oskarshamn. Merparten av de rekommenderade åtgärderna hanterar ytterligare utredningar, dialoger och organisatoriska frågor som i sig själv inte löser alla bakomliggande problem och behov.

Åtgärderna i ÅVS:en har paketerats och fördelats till ansvariga aktörer baserat på respektive parts nytta och mandat. Varje part får ta ansvar för att planera, prioritera, finansiera och genomföra de rekommenderade åtgärderna inom den

egna verksamheten, efter beslut om fortsatt hantering. Trafikverket tar initiativ till framtagande av skriftligt beslut om fortsatt hantering i samverkan mellan berörda aktörer efter avslutad ÅVS, baserat på den rekommenderade inriktningen och de rekommenderade åtgärderna. I beslutet om fortsatt hantering ska det klargöras hur respektive part avser att prioritera, planera, finansiera och genomföra åtgärderna.

Ärendebeskrivning

Trafikverket har lett arbetet med att ta fram åtgärdsvalsstudien (ÅVS) *Långsiktig tillgänglighet till och från Gotland*. Syftet med ÅVS:en är att studera tillgängligheten till och från noder samt tillgängligheten och funktionen i noderna, utifrån kontexten en långsiktigt hållbar tillgänglighet till och från Gotland. Studien hanterar både persontransporter och godstransporter och utgår utifrån ett ”hela-resan perspektiv”.

Regionstyrelsen ges härmed möjlighet att lämna synpunkter på rapporten. Region Gotlands yttrande kommer att bifogas i sin helhet som en bilaga till ÅVS-rapporten och kommer att fungera som ett medskick till den fortsatta processen efter avslutad åtgärdsvalsstudie, om hur framtagna åtgärder ska hanteras framgent av ansvarig och delaktig part.

Avgränsningar

Studien har inte inkluderat upphandlingen av färjetrafiken från år 2027, i vilken frågor specifikt gällande överfarten hanteras. Dock har ÅVS genomförts utifrån ett hela-resan-perspektiv där själva överfarten beror av transporter med sjö- och/eller luftfart. Åtgärdsvalsstudien har inte beaktat en höjd beredskap och krig. Frågor rörande detta hanteras i separata processer.

Noderna har i huvudsak avgränsats till följande platser:

- Visby hamn
- Visby Airport
- Nynäshamns hamn
- Oskarshamns hamn

Utöver ovan nämnda noder har även följande hanterats inom ramen för utredningen:

- Klintehamns hamn
- Slite hamn
- Stockholm-Arlanda Airport
- Stockholm-Bromma Airport (hädanefter Bromma).

Processen

Åtgärdsvalsstudier är det första inledande steget i Trafikverkets planeringsprocess. Målet är att tidigt skapa en god dialog samt gemensamt identifiera brister och behov. Tyngdpunkten i en åtgärdsvalsstudie är dialog

mellan berörda aktörer och intressenter. Studien genomförs innan den formella planprocessen tar vid. Syftet är att skapa ett underlag för att prioritera samhällsekonomiskt kostnadseffektiva lösningar, som bidrar både till en vidareutveckling av transportsystemets funktion och till en hållbar samhällsutveckling. Arbetet delas upp i fyra faser: Initiera, Förstå situationen, Pröva tänkbara lösningar och Inriktning och åtgärder. Arbetet har i huvudsak bedrivits under 2024 (se bild 1), men redan i mars 2023 genomfördes en workshop mellan Trafikverket och Region Gotland för att lägga grunden till utredningen.

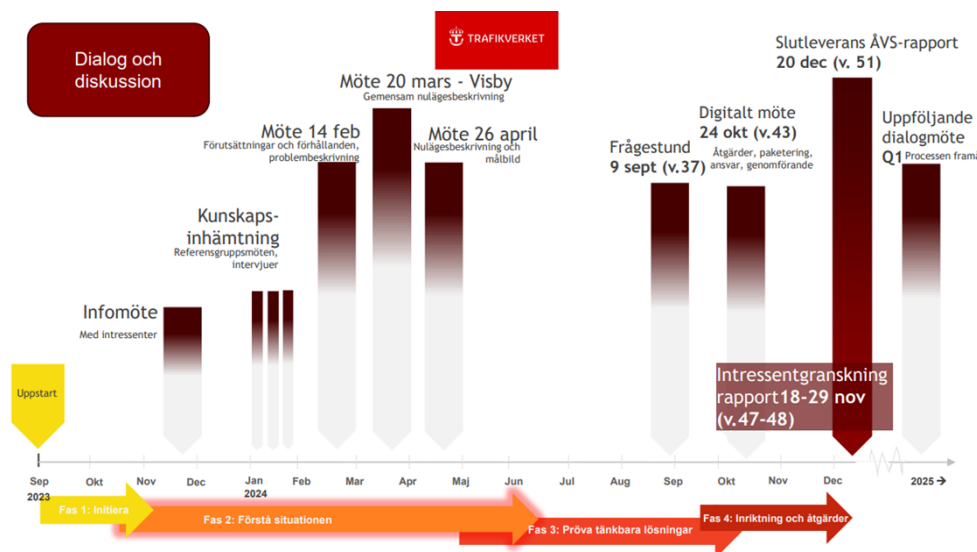

Bild 1: Bild över processen

Sweco och Trafikverket deltog på möte i Trafikrådets styrelse 240521 för att informera om ÅVS-arbetet och svara på frågor. Information om arbetet har även givits på regionledningsmöte mellan Region Gotland och Trafikverket 240520 och 241203.

Bilagt till åtgärdsvalsstudien finns en scenarioanalys för sjöfarten och en scenarioanalys för luftfarten, båda i tidsperspektivet 2035–2050.

Deltagande intressenter

I arbetet med åtgärdsvalsstudien har förutom Trafikverket och Region Gotland (avdelningen för regional utveckling och hamnavdelningen) följande intressenter deltagit: Swedavia Visby Airport, Region Stockholm, Nynäshamns kommun, Stockholms hamnar, Region Kalmar län, Oskarshamn kommun, Västerviks kommun, Smålands hamnar och Destination Gotland.

Följande godsaktörer har intervjuats i studien: Lantmännen, DB Schenker, Gotlands bilfrakt AB, EB Road Cargo, Mellanskog, SMA Mineral och Gotlandsflis AB.

Målen i åtgärdsvalsstudien

Intressentgruppen har enats i en gemensam vision och inriktning för den

långsiktiga hållbara tillgängligheten till och från Gotland. Tre övergripande mål har sedan tagits fram för nod, kopplingen mellan nod och stråk samt stråk.

Vision och inriktning: En långsiktig hållbar tillgänglighet till och från Gotland innebär att person- och godstransporter:

- till och från Gotland är tidseffektiva, tillförlitliga, bekväma och säkra för alla
- till och från Gotland sker med låga utsläpp till luft och vatten och med fossilfria drivmedel
- sker till rimlig kostnad för resenärer och transportörer och investeringar är samhällsekonomiskt motiverade

Nod: Hamnen/flygplatsen (noden) medger effektiva, tillförlitliga och säkra byten mellan olika transportslag för resenärer och godsaktörer. Noden ska möjliggöra och främja valet av hållbara transportslag.

Kopplingen mellan nod och stråk: Det anslutande systemet mellan nod och stråk är bryggan som smidigt förenklar hela resan.

Stråk: Stråket är trafiksäkert, robust och främjar effektiva och hållbara transporter för alla.

Brister och behov

I utredningen framgår både mer övergripande brister, så som bristande långsiktighet och höga biljettpriser, och mer fysiska brister, så som exempelvis trängsel i hamnar och brist på uppställningsytor. Bristerna redovisas uppdelade på dels övergripande brister och dels brister i nod, i kopplingen mellan nod och stråk och i stråk.

Åtgärdsförslag

Åtgärdsförslagen redovisas i sex tematiska paket: Paket Övergripande, Paket Överfart, Paket Stråk, Paket Gotland, Paket Nynäshamn och Paket Oskarshamn.

I Paket Övergripande samlas förslag till åtgärder som är av administrativ karaktär, till exempel resvaneundersökningar eller samverkansforum. I paketet ingår också åtgärder som berör större geografiska områden i ett hela-resan perspektiv. Exempelvis finns ett förslag om att inrätta ett samverkansforum mellan parterna i ÄVS för att diskutera strategiska frågor avseende tillgängligheten till och från Gotland ur ett hela-resan perspektiv.

I Paket Överfart samlas förslag till åtgärder som direkt berör själva överfarten mellan Gotland och fastlandet. Exempelvis förslaget: ”Arbete med strategisk utveckling av Gotlandstrafiken (sjö och luftfart): behovsanalys, målbild och strategier för hållbar upphandling och tillgängligheten. Öka transparensen kring de olika delarna i den strategiska utvecklingen genom information om process och resultat.”

I Paket Stråk samlas förslag till åtgärder som rör planering och transportinfrastruktur längs sträckorna som leder fram till och från Nynäshamn, Oskarshamn, Klintehamn och Visby. Exempelvis ”Skapa mer tillgänglig kollektivtrafik genom förbättrad information vid färjelägena.”

I Paket Gotland samlas förslag som framför allt rör åtgärder kopplat till hamnarna eller flygplatsen. Det kan exempelvis handla om att peka ut logistikytor i hamn, trafikutredning för Visby hamn, service i hamnen eller åtgärder för att minska färjans tid i hamn. Exempelvis förslaget: ”Trafikutredning inklusive trafikanalys för Visby hamn där alla trafikflöden studeras.”

De flesta av de åtgärder som föreslås är nya utredningar och breddade dialoger för organisatoriska frågor, som i sig själv inte löser alla bakomliggande problem och behov.

Fortsatt hantering

Åtgärderna i ÅVS har paketerats och fördelats till ansvariga aktörer baserat på respektive parts nytta och mandat. Några av åtgärderna är Region Gotland antingen hel- eller delansvarig för. I huvudsak är det åtgärder som Region Gotland i någon mån redan arbetar med. Varje part får ta ansvar för att planera, prioritera, finansiera och genomföra de rekommenderade åtgärderna inom den egna verksamheten, efter beslut om fortsatt hantering. Det är alltså upp till Region Gotland att besluta hur man avser att ta ”sina” åtgärder vidare. Trafikverket tar initiativ till framtagande av skriftligt beslut om fortsatt hantering i samverkan mellan berörda aktörer efter avslutad ÅVS, baserat på den rekommenderade inriktningen och de rekommenderade åtgärderna. I beslutet om fortsatt hantering klargörs hur respektive part avser att prioritera, planera, finansiera och genomföra åtgärderna.

Bedömning

Regionstyrelseförvaltningen har deltagit i arbetet med föreliggande åtgärdsvalsstudie i mer än ett år och lämnat flera inspel till processen. Regionstyrelseförvaltningen har i sina inspel utgått ifrån visionen om en långsiktig hållbar tillgänglighet till och från Gotland och Regions Gotlands tolkning av det. Regionstyrelseförvaltningen bedömer att det är kärnan i hela uppdraget, som ibland skuggats över av en bredare avgränsning än vad som hade varit önskvärt. Exempelvis har Klintehamns hamn inrymts i avgränsningen trots att den inte har koppling till den upphandlade trafiken. Inledningsvis var exempelvis även Norviks hamn med i avgränsningen.

Regionstyrelseförvaltningens ingång i arbetet har varit målbilden om långsiktiga grundförutsättningar för den upphandlade färjetrafiken, ökad hållbarhet och förbättrad tillgänglighet. Till tillgänglighet hör såväl att det ska vara prissatt på en nivå så att man kan resa och frakta gods, som att resan ska gå smidigt, snabbt och med frekventa avgångar. Eftersom färjeöverfarten delvis avgränsats bort har ibland känslan varit att utredningen inte riktigt når pudelns kärna.

Regionstyrelseförvaltningen hade önskat en ÅVS som innehållit strategier och åtgärder för ökad tillgänglighet, bättre priser och bättre miljöprestanda i överfarterna, och hur långsiktighet kan säkerställas i upphandlingen avseende vissa grundförutsättningar, exempelvis fastlandshamnar. Föreliggande ÅVS har ett större fokus på nod och stråk, vilket givetvis också är viktigt för att resan ska fungera väl.

Många av åtgärderna innebär att saker ska utredas vidare. Delar av förslagen till nya utredningar borde, bedömer regionstyrelseförvaltningen, ha tagits om hand redan inom ramen för denna åtgärdsvalsstudie.

Regionstyrelseförvaltningen bedömer att bilaga 2 och 3, scenarioanalys sjöfart och luftfart är klart läsvärda och intressanta underlag.

Beslutsunderlag

Trafikverket Åtgärdsvalsstudie Långsiktig tillgänglighet till & från Gotland, inkom 2024-12-20

Inklusive följande bilagor:

Bilaga 1 – Avgränsade noder

Bilaga 2 – Scenarioanalys Sjöfart

Bilaga 3 – Scenarioanalys luftfart

Bilaga 4 – Nulägesbeskrivning

Bilaga 5 – Brister, problem och behov från workshop 1

Bilaga 6 – Åtgärdslista, Excel

Bilaga 7 – Måluppfyllelse

Bilaga 8 – Samlad effektbedömning (SEB)

Förslag till remissyttrande. Åtgärdsvalsstudie långsiktig tillgänglighet till och från Gotland
Regionstyrelseförvaltningens tjänsteskrivelse 2024-12-17

Regionstyrelseförvaltningen

Stefan Hollmark
Regiondirektör

Stefan Persson
Regional utvecklingsdirektör

Skickas till

Trafikverket att. Gustav Andersson, gustav.andersson@trafikverket.se och
Tina Schagerström Melin, tina.schagerstrom-melin@trafikverket.se